

КОРИСНИЙ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПЛАТЕЖІВ ЗА ЕКОСИСТЕМНІ ПОСЛУГИ У МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ПО АДАПТАЦІЇ ДО НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ

Веклич О. О.

*доктор економічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу екосистемного оцінювання
природно-ресурсного потенціалу
ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»
м. Київ, Україна*

Найбільш популяризованим за рубежом механізмом фінансування заходів по адаптації до наслідків зміни клімату на основі екосистемного підходу виявляються моделі/схеми *платежів за надання екосистемних послуг* (Payments for Ecosystem Services – PES) – важливої складової групи платежів за екосистемні блага. Системи PES за надання послуг з регулювання клімату сформовані впродовж останніх двох десятиліть і успішно функціонують у багатьох країнах світу, демонструючи свій потужний потенціал і свою результативність як ефективні фінансові схеми пом'якшення наслідків зміни клімату завдяки секвестрації природних запасів вуглецю, зменшенню викидів вуглецевого газу. Схеми PES виявляються особливо дієвими при їх застосуванні на місцевому рівні, зокрема як фінансові ресурси для посилення адаптаційного потенціалу до зміни клімату низових соціально-територіальних спільнот, сприяючи насамперед збереженню або нарощенню запасів вуглецю через відновлення лісів, адаптації екосистем і спільнот до зміни клімату. Як специфічний вид PES набули поширення та запровадження *платежі за поглинання вуглецю через механізм скорочення викидів від вирубки та деградації лісів* (REDD – Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation). Цей фінансовий інструмент конкретизовано для застосування в країнах, що розвиваються, шляхом модернізації REDD у відомі під терміном REDD+ так звані *платежі за скорочення викидів від вирубки та деградації лісів, а також (+) сталого управління лісами та збереження та збільшення запасів вуглецю в лісах*. Застосування

платежів за надання екосистемних послуг (PES) з регулювання клімату та REDD+ спрямоване на досягнення таких цілей:

- зниження концентрації парникових газів в атмосфері шляхом видалення вуглецю з атмосфери через його природне секвестрування;
- тримання (зберігання) вуглецю в лісових екосистемах;
- захист лісових земель від збезлісення та деградації;
- збереження біорізноманіття;
- збереження лісів; уникнення вирубки лісів;
- збільшення лісонасадження та лісовідновлення;
- посилення природного секвестру вуглекислого газу;
- підтримання регуляції хімічного складу атмосфери; стабілізації вуглецевого балансу клімату;
- регулювання кількості опадів; зменшення стрімких коливань температури; стабілізація клімату;
- покращення матеріального добробуту та якості життя народонаселення; зменшення бідності;
- стимулювання розвитку місцевих громад;
- запровадження та розповсюдження сталого управління лісами, починаючи з низового рівня;
- імплементація екосистемної адаптації до зміни клімату як специфічного підходу регулювання кліматичної політики, що інтегрує використання біорізноманіття та екосистемних послуг у загальну стратегію адаптації на основі сталого управління, збереження та відновлення екосистем, які сприяють соціально-екологічній стійкості соціально-територіальних спільнот.

У країнах світу за останні десятиліття сформоване інституційне середовище розповсюдження схем PES у сфері регулювання клімату, яке розвивається та вдосконалюється, реалізуючись і через національні закони, і через конкретизовані локальні, регіональні, субнаціональні, національні, міждержавні та міжнародні науково-прикладні проекти/програми по запровадженню цих схем. Зважаючи на значні темпи детеріорації лісів України, безумовно корисним для опрацювання національних схем REDD+ є відповідний зарубіжний досвід. Показовим є, зокрема, досвід реалізації упродовж 2010–2011 рр. пілотного проекту «Пом'якшення наслідків зміни клімату шляхом сталого управління та створення потенціалу в південних штатах Мексики (Кампече, Чіапас і Оахака)» («Mitigation of climate change through sustainable management and the creation of capacity in the southern

states of Mexico (Campeche, Chiapas у Oaxaca) (DECOFOS)), виконаного в рамках Національної програми платежів за надання екосистемних послуг (PES National Programme) під керівництвом Національної лісової комісії Мексики (Comisión Nacional Forestal/ CONAFOR). Цей проєкт не лише започаткував виконання програми платежів за надання екосистемних послуг (PES) з регулювання клімату, а й послугував прикладним підґрунтям для запровадження в Мексиці платежів за поглинання вуглецю через механізм скорочення викидів від вирубки та деградації лісів (REDD) [1; 2].

Учасниками механізму здійснення платежів PES/REDD можуть бути різні типи землевласників лісовкритої території – приватні особи, сільськогосподарська громада (або громадські фермери) – так звані ехідо (ejidos), корінні громади (community), аграрні об'єднання (nucleos agrarios) та інші власники. Для отримання платежів власник/власники лісовкритої території зобов'язаний репрезентувати ефективно функціонуючу лісову площу, яка відповідає таким критеріям: (i) мінімальна площа лісу становить 50 га; (ii) понад 80% її площі мають деревний покрив. Платежі за екосистемні послуги з регулювання клімату (PES/REDD) реалізовувались, по-перше, як цільова субсидія та, по-друге, як безпосередні виплати за гектар лісу. Субсидії на оплату екосистемних послуг виплачувались щороку, тоді як загальні виплати за гектар – частинами упродовж терміну проєкту [3, с. 43, 47].

Особливості платежів PES/REDD в їх проєктній стадії запровадження в Мексиці полягали у такому: вони є добровільними для народонаселення; обов'язковими до виконання відповідно до зобов'язань учасників схем PES/REDD; диференційованими за типом екосистеми для компенсації альтернативних витрат, понесених власниками лісових угідь, які запобігають вирубці чи деградації лісів через зміни у землекористуванні, пов'язаного з господарською діяльністю; є базовим економічним інструментом для розвитку тих місцевих схем, які надають змогу фінансувати природоохоронну діяльність і управління лісовими екосистемами за рахунок внесків безпосередніх вигодонабувачів від екосистем.

Слід зазначити, що в період реалізації цього та наступних за ним проєктів у Мексиці ще не була створена нормативно-правова база впровадження REDD+ по всій країні, формування якої завершилось прийняттям у 2017 році «Національної стратегії скорочення викидів унаслідок знищення та деградації лісів на період до 2030 року»

(«Estrategia Nacional para REDD+ 2017-2030» – ENAREDD+) як координаційного інструменту для сталого управління ландшафтом і лісами й сприяння діям із пом'якшення та адаптації до зміни клімату, а також сталого розвитку сільських районів [4].

З огляду на необхідність інтеграції екосистемного підходу з адаптації до зміни клімату в національне інституційне середовище та започаткування імплементації платежів за екосистемні послуги по регулюванню клімату в фінансову систему України, вважаємо доцільним розроблення вітчизняними фахівцями алгоритму адекватних інституційних кроків, векторним орієнтиром яких слугуватиме відповідний зарубіжний досвід. Окрема увага професіоналів, особливо на вищому виконавчому рівні управління природокористуванням – Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України, має бути приділена опрацюванню моделей/схем застосування платежів за надання екосистемних послуг насамперед на вихідному місцевому рівні, а також розробленню відповідної нормативно-правової бази з урахуванням соціально-економічних вітчизняних реалій в тісному співробітництві з Міністерством розвитку громад і територій України, Міністерством фінансів України, Міністерством енергетики України, Комітетом Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, Комітетом Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, науковцями.

Особливу актуальність наразі та в перспективі із закінченням воєнних дій на території України, на мій погляд, становить посилена державна увага до зарубіжної практики організації та інвестування проєктів по запровадженню екосистемної адаптації до зміни клімату й схем PES, в тому числі і REDD, в першу чергу локального значення, шляхом мобілізації фондів і систем саме міжнародного фінансування. Такий досвід має бути покладений в основу розроблення та запровадження відповідних національних проєктів за ініціативи та під патронатом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Перспективними також видаються організація Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України спільно з Міністерством розвитку громад і територій України просвітницьких заходів по розробленню муніципальних стратегій забезпечення адаптації до зміни клімату на основі екосистемного підходу

та аналогічні ініціативні плани місцевого управління на локальному рівні, що базуються на корисному зарубіжному досвіді.

Література:

1. Cortina S., Porrás I. Mexico's Payments for Ecosystem Services. Programme International Institute for Environment and Development, 2018. P. 1–7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pubs.ied.org/sites/default/files/pdfs/migrate/G04274.pdf>
2. Forest Carbon Partnership Facility (FCPF). Mid-Term Progress Report, Mexico, March 20, 2015. 55 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.forestcarbonpartnership.org/system/files/documents/MTR%20Mexico_Eng%20with%20GRM.pdf.
3. Goldstein, A., Erickson, H., Gephart, N., Stevenson, S. Evaluation of Land use Policy and Financial Mechanism that Affect Deforestation in Mexico. USAID, University of Michigan School of Natural Resources and the Environment, 2013. 52 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.monitoreoforestal.gob.mx/repositorioidigital/files/original/388205ed5a67d798d8ce85b6dc4a0cb8.pdf>.
4. Estrategia Nacional para REDD+ 2017-2030. Comisión Nacional Forestal (CONAFOR), 2017, Periférico Poniente No. 5360. 120 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unredd.net/documents/un-redd-partner-countries-181/latin-america-the-caribbean-334/mexico-316/studies-reports-and-other-publications-568/16293-estrategia-nacional-para-redd-2017-2030-mexico-enaredd.html>